

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПРІОРИТЕТІВ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Н.В. Ковальчук,
кандидат економічних наук

Дніпропетровська державна фінансова академія

Розглядаються економічні аспекти пріоритетів інтеграції України, досліджуються позитивні та негативні наслідки європейської інтеграції та інтеграції з Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану, аналізується досвід вступу до ЄС східноєвропейських країн і динаміка показників зовнішньої торгівлі Росії, Білорусі та Казахстану після створення ними митного союзу.

Ключові слова: інтеграція, зона вільної торгівлі, митний союз, платіжний баланс, зовнішньоторговельний оборот, експорт, імпорт.

Рассматриваются экономические аспекты приоритетов интеграции Украины, исследуются позитивные и негативные последствия европейской интеграции и интеграции с Таможенным союзом России, Белоруссии и Казахстана, анализируется опыт вступления в ЕС восточноевропейских стран и динамика показателей внешней торговли России, Белоруссии и Казахстана после создания ими таможенного союза.

Ключевые слова: интеграция, зона свободной торговли, таможенный союз, платежный баланс, внешнеторговый оборот, экспорт, импорт.

To determine the economic aspects of preferred direction of Ukraine's integration, to study positive and negative consequences of Ukraine's integration with European Union and Russia's Customs Union.

The study is based on international, russian and ukrainian experts' researches, on Eastern European countries' experiences of joining the EU and the dynamics of Russia's, Belarus'es and Kazakhstan's external trade indexes after creating Customs Union.

There are advantages and disadvantages to joining both EU and Customs Union of Russian Federation, Belarus, and Kazakhstan (RBK CU). Analysis of researches, as well as Eastern European countries' experiences of joining the EU and dynamics of external trade indexes of CU countries (RBK) allows to come to a conclusion that it's preferable for Ukraine to move towards integration with Europe.

The analysis is given for several countries, not for all of the EU member states, that joined EU in the last years. The dynamics is shown only for the balance of payments. As for the CU countries (RBK), only the external trade indexes are analysed.

Key words: integration, free trade area, customs union, balance of payments, foreign trade turnover, export, import.

Постановка проблеми. За останні 15 років світ став свідком бурхливого процесу укладання угод про регіональні інтеграції. Більш половини світової торгівлі зараз здійснюється в рамках існуючих торговельних блоків і майже кожна країна в світі є членом однієї або декількох угод про регіональну

інтеграцію. Україна не залишається поза цим процесом, але вона може мати різні напрями інтеграції, які протягом багатьох років обговорювалися політиками, економістами, бізнесменами та громадянами країни. Останніми роками в зовнішній політиці склалися два напрями інтеграції -

європейський та російський. Розвиток подій вимагає від України зробити економічно обґрунтований та політично зважений вибір. Тому саме визначенням вибору пріоритетного напрямку інтеграції України і пояснюється актуальність теми дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій.

Участь в угодах про регіональні інтеграції та їх пріоритетні напрями перетворилися в основний компонент стратегій торгової політики більшості країн і є предметом досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених. Дж. Вінер (J. Viner), Дж. Мід (J. Meade), Р. Ліпсі (R. Lipsey) оцінювали наслідки вступу до зони вільної торгівлі (ЗВТ) з погляду статичних ефектів розширення й згортання торгівлі, що характеризуються показниками збільшення або зменшення добробуту країн у результаті укладання між ними угоди про ЗВТ, яка усуває тарифи у взаємній торгівлі [2]. Існує також думка П. Кругмана (P. Krugman), що якщо країни, які входять до ЗВТ, є так званими «природними партнерами», то вони, найімовірніше, виграють від участі в даній угоді, й вигравш буде тим більшим, чим вище частка внутрішньої регіональної торгівлі [8]. У той же час М. Шифф (M. Schiff) та А. Панагарія довели зворотне, дослідивши випадки, коли партнерами виступають малі країни або мала країна й велика. Вони встановили, що ЗВТ між малими країнами призводять, як правило, до зменшення добробуту. При цьому величина втрат буде тим більшою, чим вищим є обсяг (частка) імпорту з країни-партнера. Це поширюється також на випадок інтеграції великої й малої країни, однак результат буде не настільки очевидним. Деякі автори, наприклад, М. Бломстрем (M. Blomstrom) і А. Кокко (A. Kokko) вважають, що у кожному конкретному випадку це залежить від того, чи відбувається в результаті вступу до ЗВТ зміна інвестиційного клімату, чи з'являються переваги, пов'язані з місцем розташування підприємств тощо у країнах-учасниках [11].

Формування цілей статті. Метою дослідження є визначення економічних аспектів пріоритетного напрямку інтеграції України, дослідження позитивних та негативних наслідків європейської

інтеграції. Для досягнення мети були поставлені такі завдання: дослідити досвід інтеграції східних європейських країн до ЄС, стан економічного розвитку країн Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану після створення об'єднання, визначити переваги та можливі негативні наслідки інтеграції України з ЄС та Митним союзом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Угоди про регіональні інтеграції мають різні форми. Найбільш розповсюдженими формами інтеграції є: 1) зона вільної торгівлі (ЗВТ), коли усуваються торгові обмеження між країнами-учасниками, але кожна країна-учасниця проводить власну політику по відношенню до країн за межами угоди; 2) Митний союз — ЗВТ, де учасники здійснюють спільну для всіх зовнішню торгову політику. Форми більш глибокої інтеграції включають створення спільного ринку на основі Митного союзу, який передбачає також вільне пересування факторів виробництва (капіталу, робочої сили та технологій) та економічних союзів, які передбачають узгодженість національних економічних політик країн-учасниць і політичних союзів.

Відповідно до прогнозів корисності теорій міжнародної торгівлі, зокрема теорії порівняльних переваг, вважалося, що угоди, націлені на сприйняття вільної торгівлі, даватимуть прибутки всім країнам-учасникам. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) та її нащадок – Світова організація торгівлі (СОТ), що має перспективи світового масштабу, також прагнуть зменшити торговельні бар'єри. СОТ має перспективу світового масштабу. Укладаючи регіональні угоди, групи країн ставлять за мету зменшити бар'єри в торгівлі швидше, ніж цього можна було б досягти під патронатом СОТ.

Просування до регіональної інтеграції ніде не мало більшого успіху, ніж у Європі. Подібні кроки в напрямі до регіональної інтеграції здійснюються і в інших частинах світу. Зокрема Канада, Мексика та Сполучені Штати підписали угоду про вільну торгівлю (NAFTA). Це дає змогу усунути всі бар'єри на шляху вільного

потоків товарів і послуг між цими трьома країнами. Робляться активні спроби співпраці країн азіатсько-тихоокеанського регіону, Центральної Америки, Південно-Східної Азії та деяких частин Африки.

Аргументи «за» і «проти» інтеграції, економічного та політичного характеру досліджуються багатьма вченими. Так, В.Л. Гіл Чарлз, визначаючи економічні аргументи на користь раціональної інтеграції, здійснюваної в системі NAFTA, зазначав, що необмежена вільна торгівля дає змогу країнам спеціалізуватися на виробництві тих товарів і послуг, які вони виробляють найефективніше. Створення зони вільної торгівлі між Канадою, Мексикою та Сполученими Штатами (NAFTA) викликало структурні економічні зрушення. Текстильна індустрія перемістилася з США до Мексики з дешевшою майже у 7 разів робочою силою, що спричинило втрату роботи близько 15% американських робітників текстильної індустрії. Однак завдяки цьому американські споживачі отримали зменшення цін на текстильну продукцію. В той же час американські виробники текстильного обладнання збільшили обсяг свого експорту автомобілів до Мексики, оскільки збільшився обсяг замовлень. Збільшився також обсяг експорту з США до Мексики. Від зони вільної торгівлі хтось виграє, хтось програє, але за переконанням цієї ідеї, прибутки вочевидь перевищують збитки [4].

В умовах глобалізації економіки Україна не може залишитися поза процесом інтеграції. Обсяг міжнародної торгівлі України за період 1999-2008 рр. постійно зростає. У 2009 р. унаслідок економічної кризи обсяг торгівлі впав: падіння експорту склало 41%, а імпорту – 47%. У наступні три роки тенденція зростання зовнішньої торгівлі призупинилася. Товарообіг у 2010 р. зріс на 31,7%, а у 2011 р. – на 34,7%. Основний обсяг товарообігу Україна здійснює з країнами ЄС та Митним союзом Російської Федерації, Білорусі та Казахстану (РБК МС). За перше півріччя 2013 р. за даними Держкомстату, в структурі товарообігу України частка РБК МС становила 32,9%, а країн ЄС – 31,5%

[5]. Тому майже повна рівнозначність частки у зовнішній торгівлі України з цими партнерами ускладнює остаточний вибір пріоритетного напрямку інтеграції.

Напрямок інтеграції має не тільки економічні, але й політичні аспекти, які необхідно враховувати при наданні переваги.

Так, узагальнені Світовим банком дослідження свідчать про те, що країни з невисоким рівнем розвитку мають перевагу при інтеграції з розвиненими країнами. Інтеграція ж між країнами з невисоким рівнем розвитку може мати менше ефектів, однак це обумовлено ступенем охоплення сфер економіки, формою інтеграційної угоди [11].

При розгляді ефектів регіональної інтеграції одним з неоднозначних є питання про зв'язок між участю країни в ЗВТ і можливістю залучення іноземних інвестицій. Теоретичні й емпіричні дослідження з даної проблеми не дають однозначної відповіді, чи сприяє членство ЗВТ збільшенню інвестицій у країну. Як відзначають деякі дослідники, наприклад, М. Бломстрем (M. Blomstrom) і А. Кокко (A. Kokko), у кожному конкретному випадку це залежить від того, чи відбувається в результаті вступу до ЗВТ позитивна зміна інвестиційного клімату, чи з'являються переваги, пов'язані з місцем розташування підприємств і галузей тощо у країнах-учасниках. Учені зауважують, що приплив інвестицій буде визначатися й тим, які країни - великі або малі - утворюють ЗВТ, а також залежати від того, за яким принципом побудована угода з точки зору економічного розвитку держав, що об'єдналися – «мала-мала», «мала-велика», «велика-велика» [11].

Проблеми регіональної інтеграції досліджує створений через рік після початку роботи Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану у 2012 р. Центр інтеграційних досліджень. На базі комплексу міжгалузевих макроекономічних моделей Росії, Казахстану, Білорусі і України російськими вченими був проведений цикл розрахунків за можливими варіантами інтеграції. В якості основних варіантів інтеграції розглядалися такі:

Перший варіант (базовий) – збереження існуючої ситуації: Україна не приєднується ні до Митного союзу, ні до ЄС. У цьому разі ВВП України зменшується у довгостроковій перспективі з 4,4% у 2010–2015 рр. до 3,6% у 2025–2030 рр.

Другий варіант – Україна вступає в ЗВТ СНД з нині існуючим рівнем виключення, тобто зі збереженням бар'єрів у торгівлі за трьома галузями (енергетика, сільське господарство та металургія). На динаміку Росії та Казахстану це практично не буде мати вплив, а в Україні за цим варіантом обсяг ВВП у середньому перевищить його величину проти базового сценарію на 0,5%.

Третій варіант – Україна вступає до зони ЗВТ з ЄС з одночасним застосуванням країнами ЄСП захисних дій у зовнішній торгівлі. В цьому випадку передбачається взаємна відміна мит між Україною і країнами ЄС. У той же час країни ЄСП встановлюють митні збори для України на рівні значень, що діють при торгівлі з європейськими країнами. При цьому експорт України в країни ЄС зростає на 10%, а країн ЄС в Україну – на 15%. Торговий оборот між країнами ЄСП і Україною при цьому скоротиться на 2,5%. Цей сценарій у порівнянні з першим показує більш низькі темпи економічного зростання Росії, Казахстану і Білорусі, що буде викликано зменшенням їх обсягу експорту в Україну. Прогнозується перевищення імпорту з ЄС над експортом в ці країни з України, внаслідок чого в Україні динаміка ВВП буде гіршою, ніж у базовому варіанті.

Четвертий варіант – якби Україна приєдналася до ЄСП у тому ж форматі, що і Росія, Білорусь та Казахстан, то зростання ВВП України за цим сценарієм, у порівнянні з першим, склало у 2015 р. – 2,8 %, а у 2030 р. – 6,8% [6].

Таким чином, російські експерти вважають, що найкращі перспективи для України полягають у повному приєднанні до ЄСП та МС, при цьому буде спостерігатися технологічне зближення. В той же час результати прогнозних розрахунків показують суттєві ризики, пов'язані з формуванням єдиної валютно-фінансової системи на пострадянському просторі.

Не менш обгрунтовані дослідження проводилися українськими експертами Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, які наголошують на особливості угоди ЗВТ у рамках СНД та з ЄС. Угода про створення ЗВТ у рамках СНД не викличе регуляторних змін у країні, а глибока і всеосяжна ЗВТ з ЄС має привести до узгодження нормативної практики України з європейськими правилами і нормами у пов'язаних з торгівлею сферах, що забезпечить експорт української продукції. Водночас, ЄС зобов'язався надавати технічну допомогу з метою забезпечення реалізації необхідних змін. Вважають, що впровадження глибокої і всеосяжної ЗВТ з ЄС принесе важливі *переваги*, в тому числі:

- підвищення добробуту українського народу за рахунок розширення доступу до більшого асортименту високоякісної продукції;

- безмитний доступ до найбільшого у світі ринку збуту товарів;

- поліпшення доступу до ринків третіх країн через гармонізацію стандартів з ЄС і, отже, перехід на визнані у світі стандарти;

- кращий внутрішній інвестиційний клімат.

Досягнення цих переваг пов'язане зі *значними витратами*, які включають:

- збільшення конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок усунення тарифних і значного скорочення не тарифних бар'єрів;

- вища вартість дотримання стандартів, оскільки стандарти ЄС, як правило, жорсткіші і, отже, їх дотримання вимагатиме більших зусиль і витрат.

Досвід Польщі свідчить, що більш високі стандарти можуть навіть витіснити окремі вітчизняні фірми з певних сегментів ринку, як неконкурентоспроможні;

- витрати, пов'язані з правовими та адміністративними змінами.

Українськими експертами проводилося моделювання трьох основних сценаріїв регіональної інтеграції України: 1) проста ЗВТ з ЄС: взаємне скасування ввізних мит; 2) глибока і всеосяжна ЗВТ з ЄС: взаємне скасування ввізних мит + 2,5% зниження витрат на кордоні на експорт до країн ЄС + 2,5% зниження витрат на

кордоні на імпорт з ЄС; 3) Митний союз з Росією, Білорусією та Казахстаном (РБК): ввізні мита в Україні по відношенню до ЄС і решти країн світу встановлені на рівні ввізних мит Митного союзу. Перший та другий сценарій показує чистий приріст добробуту для України у разі ЗВТ між Україною та ЄС, причому обсяг вирашів зростає у випадку підписання глибокої та всеосяжної ЗВТ. Водночас, приєднання до РБК МС та запровадження його торговельних бар'єрів призводить до втрати добробуту. Зокрема, у випадку створення простої ЗВТ з ЄС сукупний добробут в Україні зростає на 1,3% у середньостроковій перспективі і на 4,6% у довгостроковій перспективі за інших рівних умов, а у випадку глибокої та всеосяжної ЗВТ зростання добробуту складо б 4,3% і 11,8% відповідно. У разі ж приєднання до РБК МС Україна втратить 0,5% сукупного добробуту в середньостроковій перспективі і 3,7% у довгостроковій перспективі [3].

Для визначення пріоритетів напрямів інтеграції доцільно ознайомитися з досвідом вступу до ЄС східноєвропейських країн. У середині 1990-х рр. країни колишнього соцтабору одна за одною уклали з Євросоюзом угоди про асоціацію, аналогічні тій, яку виборює Україна. Це стало головним стимулом для кардинальної трансформації їхніх економік і важливим кроком до вступу в ЄС. Законодавче та економічне перезавантаження в цих державах торкнулася майже всіх сфер життя і тривало десятиліття.

Проведення структурних реформ повністю змінило національні економіки країн Східної Європи і направило їх на шлях зростання. Нові члени єдиної Європи стали швидко доганяти старих. Економічне зростання новачків у перші роки після розширення ЄС перевищило темпи зростання старих ринків: економіка Польщі, прибалтійських держав і Словаччини зростала на 4-10% за рік.

Реформи фінансових ринків, корпоративного та антимонопольного законодавства, стандартів фінансової звітності та регулювання в галузі інтелектуальної власності сприяли поліпшенню ділового клімату, а сам факт зближення з ЄС став сигналом для іноземних інвесторів.

Так, у 2002 р. Чехія і Польща отримали прямих іноземних інвестицій в десять разів більше, ніж у середньому на початку 1990-х, а Словаччина – у 30 разів. Великими інвесторами в нові країни виступили старі члени ЄС, передусім Німеччина, а також США. Однією з головних переваг, отриманих державами Центральної та Східної Європи, став доступ до структурних фондів ЄС: до новачків потекли гроші в рамках політики вирівнювання ступеня розвитку регіонів ЄС [9].

Динаміка стану платіжного балансу країн після вступу до ЄС з 2004 р., за даними Євростат показує в цілому позитивну тенденцію, за винятком періоду світової кризи 2008 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Стан платіжного балансу країн ЄС (у відсотках до ВВП)
(Current account balance -% of GDP)*

Країна	Роки							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Польща	-3,5	-3,4	-3,8	-4,1	-5,5	-5,5	-5,2	-4,6
Угорщина	-7,8	-7,8	-7,6	-7,3	-7,3	-4,9	-2,2	0,6
Словакія	-7,2	-7,4	-8,1	-7,2	-6,4	-4,7	-4,2	-2,8
Словенія	-0,8	-1,7	-2,3	-3,0	-4,5	-3,9	-2,5	-0,4
Латвія	-9,3	-11,2	-16,0	-19,2	-19,2	-9,0	-0,5	3,1
Естонія	-11,1	-10,9	-12,2	-13,8	-13,5	-7,2	-0,9	2,8
Литва	-6,5	-7,1	-8,4	-10,7	-12,7	-7,9	-3,0	0,0
Румунія	-5,9	-7,6	-9,1	-10,8	-11,8	-9,7	-6,7	-4,3

*Джерело: Macroeconomic Imbalances Procedure Scoreboard Headline Indicators, 1 November 2012. Statistical information [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/MIP_NOV_2012/EN/MIP_NOV_2012-EN.PDF [12]

Виграв також і західноєвропейський бізнес, що отримав в особі нових членів ЄС додаткові ринки збуту. Торгівля між старими і новими членами ЄС менш ніж за десять років зросла втричі – зі 175 млрд. євро у 1999 р. до

майже 500 млрд. євро у 2007 р. [9].

Тепер розглянемо динаміку показників розвитку країн Митного союзу (Росія, Казахстан, Білорусь) після його створення з 2011 року (табл. 2).

Таблиця 2

Зовнішньоторговельний оборот Республіки Казахстан*

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Зовнішньоторговельний оборот, млн. дол. США	80 511,7	109 072,5	71 604,4	91 397,5	124 658,7	132 743,6	131 384,3
до попереднього року, %	130,0	135,5	65,6	127,6	136,4	106,5	98,9
Експорт, млн. дол. США	47 755,3	71 183,5	43 195,8	60 270,8	87 603,0	86 441,7	82 511,8
до попереднього року, %	124,8	149,1	60,7	139,5	145,3	98,7	95,4
Імпорт, млн. дол. США	32 756,4	37 889,0	28 408,6	31 126,7	37 055,7	46 301,9	48 872,5
до попереднього року, %	138,3	115,7	75,0	109,6	119,0	125,0	105,5

*Джерело: Агентство Республіки Казахстан по статистике - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stat.kz> [1]

Як видно з табл. 2, за 2007-2013 рр. сальдо зовнішньоторговельного балансу Казахстану позитивне, і експорт майже вдвічі перевищує імпорт. Безумовно, вплинула на показники світова криза 2008 р. З 2011 р. темпи зростання зовнішньоторговельного обороту зменшилися на 30% у 2012 р. та 7,6% - у 2013 р.

У співвідношенні експорту-імпорту з'явилися також негативні тенденції,

експорт почав скорочуватися, а імпорт зростати.

Статистичний комітет Білорусі показує скорочення ВВП в країні у 2012 р. на 3,8% до попереднього 2011 р. [7].

У національній економіці Білорусі після вступу до Митного союзу відбулося скорочення ВВП: у 2012 р. він знизився на 3,8% відносно попереднього 2011 р. (рис. 1) [7].

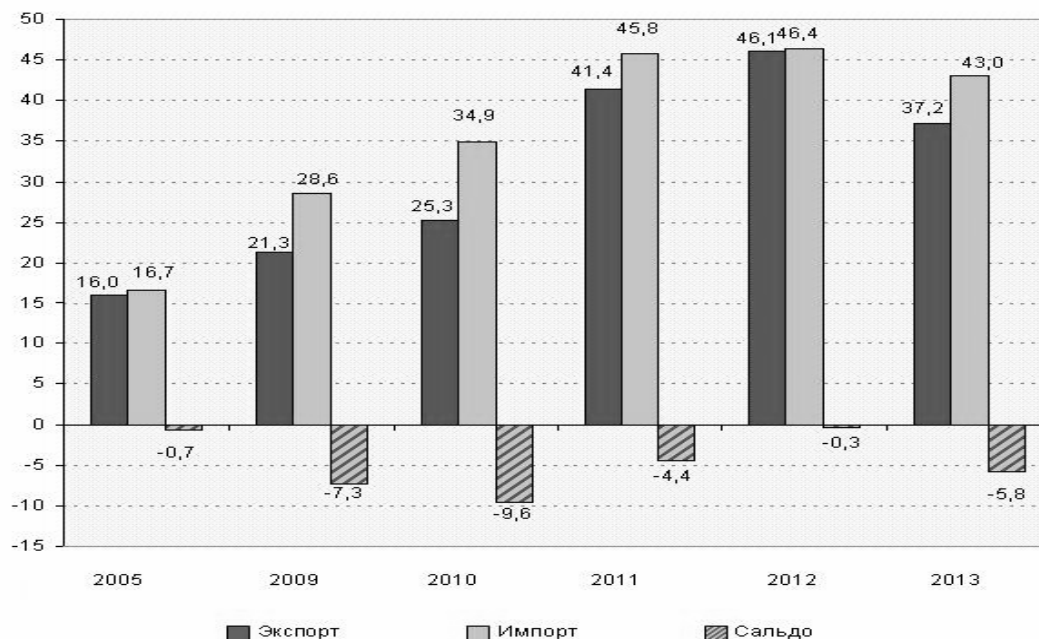

Рис. 1. Зовнішньоторговельний оборот Республіки Білорусь, млн. дол. США*

*Джерело: Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/gross.php>

Як видно з рис. 1, позитивна тенденція зростання зовнішньоторговельного обороту Білорусі після вступу до Митного союзу у 2011 р. припинилась і почала змінюватися на негативну до 2013 р.

Стосовно динаміки зовнішньоторговельного обороту Росії в складі

Митного союзу, також можна відзначити зменшення темпів зростання у 2012 р. на 26,9% відносно рівня 2011 р. Скорочення має місце як в експорті, так і в імпорті. Сальдо зовнішньої торгівлі за рахунок експорту енергоносіїв залишається позитивним (табл. 3) [10].

Таблиця 3

Зовнішньоторговельний оборот Росії, млрд. дол.*

Показник	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Зовнішньоторговельний оборот, млрд. дол.	569,6	755,0	481,1	638,4	834,0	864,9
до попереднього року, %	123,6	132,5	63,7	132,7	130,6	103,7
Експорт, млрд. дол.	346,5	466,3	297,2	392,7	515,4	529,1
до попереднього року, %	116,5	134,6	63,7	132,1	131,3	102,7
Імпорт, млрд. дол.	223,1	288,7	183,9	245,7	318,6	335,8
до попереднього року, %	136,7	129,4	63,7	133,6	129,7	105,4

*Джерело: Федеральная служба государственной статистики России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gks.ru>

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі країн Митного союзу (РБК) не показує зростання в жодній країні після створення цього інтеграційного об'єднання. Це свідчить про недоцільність інтеграції України в даному напрямі.

Висновки. Аналіз досліджень, а також досвід вступу до ЄС східноєвропейських країн та аналіз динаміки показників зовнішньої торгівлі країн Митного союзу (РБК) дозволяє зробити висновок про пріоритет інтеграції України у європейському напрямі. Переваги і недоліки має інтеграція як з ЄС, так і з Митним

союзом. Кращою короткостроковою перспективою для економічних інтересів України є інтеграція з Росією, оскільки це не потребує додаткових витрат для переходу на нові стандарти але короткострокова перспектива швидкоплинна. Якщо ж розглядати середньострокову та довгострокову перспективи для України, то пріоритетним напрямом є євроінтеграція. Для переходу на європейські стандарти українським підприємствам потрібні фінансові ресурси і час. Це можливість, якою Україна може скористатись.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Агентство Республики Казахстан по статистике [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.stat.kz>.
2. *Буторина, О.* Оценка результативности участия в региональных торговых соглашениях: старые и новые подходы / О. Буторина // Космополис. – 2010. – № 2. – С. 84–95.
3. Вибір торговельної політики України : плюси та мінуси різних опцій регіональної інтеграції : аналітичний звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій). - К., 2011 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://eustudyukraine.files.wordpress.com/2013/04/trade_pros_and_cons_2011-12-08_ukr.pdf.
4. *Гіл Чарлз, В.Л.* Міжнародний бізнес : Конкуренція на глобальному ринку / Гіл Чарлз В.Л.; пер. з англ.. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 856 с.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЭС. – СПб., 2012. – С. 44 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ecfor.ru/pdf.php?id=research/tam1>.
7. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/gross.php>.
8. *Обуховский, В.В.* Преимущества и недостатки международной экономической интеграции / В. В. Обуховский // Экономика XXI века. – 2011. – № 6. – С. 19–34.
9. Східний експрес. Як змінилися країни Східної Європи після підписання угод про асоціацію й вступу до ЄС. // Кореспондент. - № 45. - 2013. – К., 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net>.
10. Федеральная служба государственной статистики России. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gks.ru/>.
11. *Хокман, Б.* Выгоды региональной интеграции. / Б. Хокман, М. Шифф, Ю. Гото [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/WBI-Training/Ch13.pdf>.
12. Macroeconomic Imbalances Procedure Scoreboard Headline Indicators, 1 November 2012. Statistical information. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/MIP_NOV_2012/EN/MIP_NOV_2_012-EN.PDF

REFERENCES

1. Agentstvo Respubliki Kazahstan po statistike - [Elektronij resurs]. - Regym dostupa : <http://www.stat.kz>.
2. *Butorina, O.* Ochenka rezultativnosti yshstija v regionalnih torgovih soglasheniyh: starie i novie podhodi / O. Butorina // Kosmopolis. – 2010. – № 2. – S. 84–95.
3. Vibir torgoveloj politiki Ukrainy: plusy ta minusy riznih opchij regijalnoj integrachij : analitichnij zvit Institutu ekonomichnih doslidgen ta politichnih konsultachij). - К., 2011. – [Elektronij resurs]. - Regym dostupu : http://eustudyukraine.files.wordpress.com/2013/04/trade_pros_and_cons_2011-12-08_ukr.pdf.
4. *Gil, Charlz V.L.* Mignarodnij biznes : Konkurenchij na globalnomu rinku / Gil Charlz V.L. ; per. z angl. – К. : Vid-vo Solomii Pavlichko «Osnovy», 2001. – 856 s.
5. Dergavna slugba statistiky Ukrainy [Elektronij resurs]. - Regim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Kompleksnaja ochenka makroekonomicheskogo efekta razlichnih form glubokogo ekonomicheskogo sotrudnichestva Ukrainy so stranami Tamogennogo soyuza i Edinigo ekonomicheskogo prostranstva v ramkah EvrAzES . – SPb., 2012. – S. 44 [Elektronij resurs]. - Regym dostupa : <http://www.ecfor.ru/pdf.php?id=research/tam1>.
7. Nachionalnij statisticheskij komitet Respubliki Belapus [Elektronij resurs]. - Regym dostupa : <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/gross.php>.
8. *Obuhovsij, V.V.* Preimushestva i nedostatki megdunarodnoj ekonomicheskoy integrachii / V.V. Obuhovsij // Ekonomika XXI veka. – 2011. – № 6. – S. 19–34.
9. Shidnij ekspres. Jak zminilisj krainy Shidnoj Evropy pislja pidpisannj ugod pro asochiachij i vstupu do ES. № 45 gurnalu Korespondent vid 15 listopada 2013. – К., 2011 [Elektronij resurs]. - Regim dostupu: <http://ua.korrespondent.net>.
10. Federalnaja slugba gosudarstvennoj statistiki Rossii [Elektronij resurs]. - Regym dostupa : <http://www.gks.ru/>.
11. *Hokman, B.* Vigody regionalnoj integrachii / B. Hokman, M.Siff, J.Goto [Elektronij resurs]. - Regym dostupa : <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/WBI-Training/Ch13.pdf>.
12. Macroeconomic Imbalances Procedure Scoreboard Headline Indicators, 1 November 2012 Statistical information [Elektronij resurs]. - Regym dostupa : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/MIP_NOV_2012/EN/MIP_NOV_2_012-EN.PDF.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014